

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MARS 2 • 2015

Kamp på liv och
död i Gavleån
gav medalj

Sigtunapenning
bland spädbarnsben
i Timrå medeltida
kyrkas kor

En hittills okänd
variant av
minnesmyntet
D: 9. IULI 1794

MYNTETS DAG

Kommande
konferens i
Göteborg om
fornminnesskydd

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor:
www.numismatik.se – www.myntkabinettet.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 x 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 x 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 x 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 x 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 x 105
mm
1 200 kr

Helsida
151 x 214 mm
2 000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr
4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2015

Annonsen på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Behöver du professionell formgivare till din annons?

Kontakta: annons@numismatik.se

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds **gratis annons** med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt

Annonsen som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 2 • 2015

ARTIKLAR OCH NOTISER

SID.

Kamp på liv och död i Gavleån gav medalj	28-31
Oscar I:s ¼ riksdaler specie 1852 – en av den svenska mynthistoriens sällsyntheter	31
En hittills okänd variant av minnesmyntet D: 9. IULI 1794	32-33
Sigtunapenning bland spädbarnsben i Timrå medeltida kyrkas kor.....	34-36
MYNTETS DAG – till allmän nytta i samlandets tjänst!	40-42
Ännu ett biskopsmynt	42
Konferens i Göteborg om fornminnesskydd	43

FASTA RUBRIKER

LÄSEKRETSEN. Skådepenningar	36
PERSONALIA. Lars Holmberg (1926–2014) – en Tolvskilling. Minnen från Norrköping	37-39
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF	42
AUKTIONER & MÄSSOR	46

OMSLAG

För berömliga gärningar är en svensk belöningsmedalj instiftad 1832 av Kungl. Maj:t för att belöna svenskar för "behjärtade räddningsbragder". Sedan 1975 delas den ut av regeringen till "personer som rådigt och modigt räddat en människa i livsfara". Här ses åtsidan med Oscar II:s porträtt i profil. 5:e storleken. Guld. Graverad av Lea Ahlborn (1826-1897), kunglig mynt- och medaljgravör åren 1855-1896. KMK inv.nr 28417. Exempel på hur man kan föräras medaljen berättar Richard Nyström om i artikeln på sidorna 28-31.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND, KMK.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
115 22 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar

kl. 10-12 och 13-16
Fax 08 - 667 0771
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning samt
Sven Svenssons stiftelse för
numismatik.

Redaktionen ansvar inte för ej beställt
material. Texter och bilder i SNT lagras
elektroniskt och publiceras som pdf på
föreningens hemsida. Den som sänder
material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2014 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

VÅREN 2015

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst.

Passa också på att botanisera i vårt välförsedda numismatiska bibliotek. Ansvariga för föreningskvällarna hjälper dig gärna. Det finns säkert böcker i just ditt favoritämne. Läs mer på: numismatik.se/2om_oss/biblioteket.php

MARS

25 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 **DISKUSSIONSAFTON.** Tag med ett numismatiskt ämne som du vill ta upp till diskussion eller ett föremål som du vill berätta om. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

APRIL

29 Föreningskväll med föredrag av Frédéric Elfver

Plats Banérgatan 17

18.00 **DE ASSE ET PARTIBUS EIUS** – ett femhundraårsminne. Ämnet numismatik som vetenskap har sin grund i renässansens Frankrike och Italien. År 1514 i Paris utkom G. Budé med sitt lärda verk om det romerska asset och dess delar och i Paris 1517 A. Fulvio med ett verk som använder mynt för att bokstavligen illustrera historien. Om dessa och andra betydelsefulla verk berättar Frédéric Elfver. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

MAJ

9-10 SNF:s årsmöte i Falun med besök i Avesta Myntmuseum

Ett utförligt program meddelades på sid. 19 i föregående nummer men finns också på hemsidan: www.numismatik.se

27 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 **KÖP, BYT OCH SÄLJ.** Tag med numismatiska objekt som ska lämna din samling. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76

Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16

Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna

Hemsida: www.numismatik.se

SNT finns på Facebook

KAMP PÅ LIV OCH DÖD I GAVLEÅN GAV MEDALJ

Av Richard Nyström

Medaljen har ju en framsida och en baksida. Men denna berättelse handlar om något annat, nämligen medaljens ”insida” och tillkomsthistoria i ett enskilt fall.

En förtjänstmedalj symboliserar en värdering och erkännande av någons prestation. Nedan beskrivs den långa transportsträckan mellan en dramatisk händelse, följd av beslut om utdelning, produktion av medaljen tills dess att den slutligen sitter på den förtjäntes bröst genom utdelning.

Man skulle också kunna lägga till ytterligare en dimension: Medaljen har på okända vägar irrat sig till Kungl. Myntkabinetts valv i källarplanet, där den vilat i många decennier för att av en slump återupptäckas. Vad avslöjar de historiska arkiven om sammanhangen kring denna medalj?

För en tid sedan fotograferade jag medaljer på Kungl. Myntkabinetten under antikvarierna Eva Wiséhns och Ulrika Bornestafs överinseende. Bilder behövdes för att täppa till luckor i den internetbaserade medaljsajten www.medalj.nu (se nedan). KMK:s näst intill kompletta samling är ur den synpunkten ovärderlig.

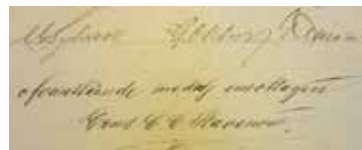
För berömliga gerningar

En av medaljerna gjorde mig särskilt nyfiken: *För berömliga gerningar* i guld, utdelad till en grosshandlare Ernst Stavenow (1858-1932). Medaljen i fråga är en regeringsmedalj som utdelas för livräddande insats med risk för eget liv. Medaljen instiftades år 1832 och utdelas fortfarande, men alltmer sällan. Tidigare delades den mestadels ut till värnpliktiga som räddat en kamrat eller civilperson i livsfara eller till polismän som varit med om något mycket farligt.

Den lilla medaljen mäter 24 mm

i diameter – femte storleken – med Oscar II:s porträtt på åtsidan. Den graverades av portalgravören under epoken, Lea Ahlborn. På framsidan har medaljen en upphöjd kantram med omskrift: FÖR BERÖMLIGA GERNINGAR och i mitten texten i upphöjd relief: TILL ERNST STAVENOW GROSSHANDLARE i tre rader. Upp till en genomburen krona. Medaljen bär i högblått band med gula kanter. *Fig. 1.*

Min nyfikenhet fick ytterligare en puff framåt av att min fru heter Ewa Stavenow. När jag kom hem berättade jag för henne om fyndet och undrade om det fanns någon koppling till hennes släkt. Svaret blev att det helt klart måste vara fallet. Efter telefonsamtal och mejlkorrespondens med släkten blev medaljen en smärre sensation, eftersom inte ens Ernst Stavenows ännu levande barnbarn kände till att farfar fått en sådan prestigefylld utmärkelse. Jag ska inte här veckla in mig i det omfångsrika släktrådet, men ändå nämna följande huvud-

1. För berömliga gerningar i guld. Graverad av Lea Ahlborn.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND, KMK.

drag: Familjen Stavenow invandrade till Sverige från Preussen i mitten av 1800-talet och grundade så småningom en pianofabrik, Stavenow & Co, i Stockholm. En yngre bror till Ernst, Ludvig Stavenow¹ (1864-1950), blev professor och Rector Magnificus för Uppsala Universitet. I den staden finns en välkänd byggnad som heter Stavenowska huset där han bodde.

Drama i Gavleån

Vad var det för händelse som ledde fram till regeringsbeslut om att tilldela medaljen till Ernst Stavenow?

Som det skulle visa sig, är svaret både dramatiskt och tragiskt och vittnar om en gastkramande kamp på liv och död i det iskalla vattnet i Gavleån². Scenerna kunde vara som hämtade ur en film. Så här skrev polismästaren i Gävle den 25 maj 1900 i brev till landshövdingen i Gävleborgs län:

Tisdagen den 14 November 1899 anmäldes till polisen härstädes, att

en kvinna i tydlig afsigt att förkorta sitt lif hoppat i Gefleån från en invid nämnda å uti Gefle stadspark midt för kungsträdgården Wall belägen trappa och blivit upp-dragen av någon person, som vid tillfället uppehållit sig i närheten.

Han beskriver vidare vad som sedan hände:

Angående räddningen upplystes:

att grosshandlaren Ernst Stavenow från Stockholm, såsom resande boende å härvarande jernvägshotell, angivne dag tagit sig en promenad i stadsparken och derunder observerat en tarfligt, men snyggt klädd kvinna irra fram och åter efter vägarna därstädes, och att hon synts djupt förtviflad;

att han kort därpå sett henne, stående på stranden å här förut uppgifna plats, kasta sig hufvudstupa i vattnet;

att han då skyndat till, kastat af sig rocken och hoppat i vattnet samt simmande uppnått kvinnan, hvilken, ehuru hon gjorde motstånd, han lyckades föra i land;

samt att kvinnan, förenämnda Eva Dahlström, sedermera genom hans åtgöranden transporterades till hemmet.

Som Gefleåns vatten å förevarande plats är synnerligen stridt och flera meter djupt, var det helst vid en så sen årstid icke utan fara för eget lif, som gross-handlaren Stavenow utförde räddningen.

Om kvinnan som försökte ta sitt liv ger polismästaren följande skildring:

att bemänte kvinna vore ogifta Eva Dahlström, född den 26 Februari 1869 och sedan flere år tillbaka sammanboende med mössmakaren Salomon Johansson här i staden, med hvilken hon hade fem barn;

att under år 1893 lysning till äktenskap afkunnats mellan henne och Johansson, men att äktenskapet icke blivit medelst vigsel fullbordat;

att Dahlström genom Johanssons vägran att fullborda äktenskapet blifvit modfärd och tyckt sig vara af människor föraktad såsom en fallen kvinna, hvar-till kommit grubbleri i religiöst hänseende äfvensom sjuklighet med deraf föranledande oförmåga till arbete;

att Johansson tidtals behandlat henne hänsynslöst och icke visat henne

den aktning, som hon haft rätt att fordra af honom;

att hon slutligen börjat känna leda vid lifvet och beslutat att förkorta sitt lif, för vilket ändamål hon på morgonen ifrågavarande dag begifvit sig ut till stadsparken och efter att en stund hafva gått fram och åter vid åkanten kastat sig i vattnet på förut angivna ställe;

samt att, då kläderna hindrat henne från att genast sjunka, hon hållit hufvudet under vattnet, hvarunder hon känt att någon fattat tag i henne och att hon för den skull sökt slita sig lös, men att hon slutligen förlorat medvetandet och när hon åter kom till sans befann sig uppdragen på stranden, der hon inom en stund omhändertogs af polis och fördes till bostaden.

Polismästaren avslutar brevet till landshövdingen med följande framställan:

Med anledning häraf får jag vördsam samt hemställa att Konungens Befallnings-hafvande ville föranstalta därom, att någon belöning måtte vederfaras gross-handlaren Stavenow, hvilken så mycket bättre gjort sig deraf förtjent som det icke lär vara första gången han utfört slik människovänlig handling. Det må tilläggas, att Eva Dahlström, hvilken fortfarande lever, genom händelsen ådrog sig en svårare sjukdom, lunginflammation, att hon efter någon tid till-frisknade och att hon af sjukdomen icke fått något men å helsan.

Gefle Rådhus den 19 Maj 1900.
(oläslig underskrift)

Ärendet inkom till landshövdingen i Gävleborgs län, greve Hugo Hamilton, som remitterade det vidare till Civildepartementet den 29 maj 1900 med ett kort referat av ärendet samt med rekommendationen:

... då Stavenow härigenom torde hafva gjort sig förtjent av någon offentlig belöning, tillåter sig Eders Kongl. Majts Befallningshafvande i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kongl. Majt förunna Stavenow såsom belöning för ifrågavarande berömliga handling ett lämpligt nådevedermåle.

Nästa led i ärendet var att frågan skulle beslutas af Kongl. Maj:t, det

2. Ernst Stavenow. På vänster kavajslag syns en liten rosett som kan utgöra tecken på den medalj som tilldelades år 1900.

OKÄND FOTOGRAF.

vill säga Regeringen. Sammanträde ägde rum den 15 juni 1900 på Stockholms slott. Föredragning skedde "I underdånighet" av "Departementschefen, Statsrådet, Herr von Krusenstjerna, hållet inför Hans Kongl. Höghet Kronprinsen Regenten [sedermera kung Gustav V] och Statsrådet den 15 Juni 1900".

Närvarande var: Hans Excellens Herr Statsministern Boström; Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärenden Lagerheim; Statsråden: Wikblad; Annerstedt; Föredragande; Grefve Wachtmeister; Claëson; Dyrssen; Crusebjörn och Odelberg.

Ärendemeningen var "Ang. nådevedermåle åt Grosshandlaren E. Stavenow".

Statsrådet hemställde, att Kongl. Majt till betygande af Sitt nådiga välbehag öfver Stavenows vid berörda tillfälle ådagalagda behjertade handlingssätt måtte i nåder tilldela honom medaljen i guld af femte storleken med inskrift "För berömliga gerningar" att i höglblått band med gula kanter bäras å bröstet;

hemställande Statsrådet tillika att Kongl. Majt måtte i nåder anbefalla Statskontoret att föranstalta såväl om preglingen af nämnda medalj, för hvilken kostnaden borde utgå af sjuette hufvudtitelns anslag till extra utgifter,

som ock om medaljens öfverlemnande till Öfverståthållareembetet för att Stavenow tillställas.

Beslutet löd: *Hvad Statsrådet uti de under 1: häröfvan upptagna ärende hemställt och tillstyrkt behagade Hans Kongl. Höghet Kronprinsen – Regenten i nåder bifalla.*

Eva Dahlström hade egentligen maximal tur trots hon inte ville bli räddad och kämpade emot. Ernst Stavenow var för sin tid vad vi i dag skulle kalla elitsimmare och simhoppare. Vi får hoppas att livet tog en vändning till det bättre för Eva Dahlström genom återfödelsen av att bli räddad mot alla odds.

I unga år deltog Ernst som svensk representant vid en internationell gymnastikfest i Bryssel 1877, då 19 år gammal. På den tiden var simkunnskap ingen självklarhet i landet. Dödsstatistiken upptar ett skrämmande antal drunkningstillbud. Ernst erhöll samma år, 1887, en medalj med grönt band från en tävling inom Stockholms Simsällskap, som firade sitt 60-årsjubileum den 20 augusti 1887³.

Ernst Stavenow figurerar i en stumfilm från 1923, där han mottog en jubileumskrans av general Viktor Balck (1844-1928), kallad den svenska idrottens fader, vid Svenska Livräddningssällskapets 25-årsjubileum den 27 augusti 1923. Detta sedan han visat sin skicklighet i simhopp vid den stora festen. Simningen följde Stavenow genom livet.

Ernst blev senare en mycket aktiv medlem av Svenska Livräddningssällskapet samt medlem av KSSS från 1899 fram till sin död 1932. Han var grosshandlare hos firman Sundberg och Stavenow, som förde lager av mode och "hvita varor", ofärgade bomulls- och linnevaror. Kontoret låg på Drottninggatan 8 i Stockholm. Åren 1891-1922 bodde han på olika adresser i centrala Stockholm. Ernst fick två söner, Nils och Robert Stavenow.

Ernst Stavenow flyttade år 1922 till Råsunda i Solna. Han var en aktiv frimurare och hade åren 1924-1927 uppnått den IX:e graden. Ernst tog över sin fars (Ludvig Heinrich S.) frimurarevapen och likaledes dennes

valspråk, "Gud min styrka i döden", en måhända passande devis med tanke på vad han varit med om i livräddningshänseende. Ernst Stavenow vilar på Norra Kyrkogården.

Under vilka former Ernst Stavenow fick sin medalj är okänt. Chefen för Kungl. Myntverket, Emil Brusewitz (1840-1908), sände den beställda och tillverkade medaljen till Överståthållarämbetet i Stockholm med ett misvisv jämte tre andra medaljer i silver till andra mottagare. På ett attesterat dokument står: "ofvanstående medalj emottagen" samt Stavenows namnteckning och datumet 17 juli 1900.

Decennier senare har medaljen på okända vägar hamnat i Kungl. Myntkabinettets källarbunker där mynt- och medaljskatter förvaras.

Regeringsmedaljer

För berömliga gärningar är en svensk medalj instiftad 1832 av Kungl. Maj:t för att belöna svenskar för "behjärtade räddningsbragder". Sedan 1975 delas den ut av regeringen till "personer som rådigt och modigt räddat en människa i livsfara", i genomsnitt mindre än en gång per år. Den bäres i blått band med gula kanter. Denna medalj är en slags parallell till en annan regeringsmedalj som ej längre utdelas: *Sui memores alios fecere merendo* (= Åt dem som stadfäst sitt minne hos andra genom att göra goda gärningar). Medaljen instiftades av Gustav IV Adolf år 1805 som belöning för berömliga gärningar, huvudsakligen för att ha räddat människoliv.

I och med att medaljen *För berömliga gärningar* instiftades 1832 för svenska medborgare kom *Sui memores alios fecere merendo* att endast tilldelas utlänningar. Den senaste utdelningen skedde av regeringen på 1970-talet.

Alla regeringsmedaljer har kungens porträtt med omskrift, vanligen på latin, men även svenska förekommer. Oftast har medaljerna eklövskransar på fransidorna med plats för namngravyr. Upp till har medaljerna en krona bestående av två ihoplödda halvor som bildar en ihålig genombruten krona.

Ernst Carl Christoffer Stavenow.
Frimurareköld.

Fram till 1940-talet gjordes särskilt påkostade graveringar så att mottagarens namn framträdde i upphöjd relief. Detta blev för omständligt i längden. Sedan dess graveras namnen medelst diamantravering.

Regeringsmedaljer definieras som kungliga medaljer utdelade av regeringen. Fyra regeringsmedaljer återstår i dag i Sverige⁴:

- *Illis quorum meruere labores*⁵ (= Åt dem vars gärningar gör dem förtjänta ut det)
- För berömliga gärningar
- För medborgerlig förtjänst
- För omsorgsfull renvård.

I praktiken har medaljen för medborgerlig förtjänst upphört att utdelas. Den finaste är *Illis quorum* i guld av 18:e storleken (56 mm i diameter) och buren i kedja om halsen. Regeringsmedaljerna tillverkades fram till år 2011 vid Myntverket i Eskilstuna. Efter nedläggningen detta år tillverkas de av Svenska Medalj AB i samma stad.

www.medalj.nu

I medaljdatabasen kan man läsa om nuvarande och historiska regeringsmedaljer och hur de har burits. Sajtens dokumenterar och tillgängliggör, så långt möjligt, alla Sveriges bärbara medaljer (typer, storlekar och varianter) för allmänheten, samt informerar om i vilken ordning de ska bäras. Sajtens fungerar också som en plattform

för forskning om bärbara medaljer och är den största kunskapsbanken i sitt slag. Allt arbete sker ideellt.

De listade medaljerna är svenska och internationella inom olika kategorier och ämnen. En sökfunktion samt menyraden underlättar överblick över databasen.

Genom att skaffa ett lösenord kan den intresserade bidra med bilder av och beskrivningar av medaljer som saknas i den virtuella samlingen.

SKANNING: FÖRFATTAREN.

Noter

¹ Av intresse är en påkostad medalj i silver med diameter 60,24 mm, vikt 132,56 g, som tillverkades för att fira brodern Ludvig Stavenows 75-årsdag. Medaljen graverades av Gösta Carell

(1888-1961) och bär på åtsidan texten: LUDVIG STAVENOW HÄVDATECKNAREN LÄRAREN VÄNNEN med vänstervänt porträtt. På framsidan finns en öppnad bok med stiliserade texttrader och datumet 12.10 1939 på två rader samt omskrift: VETENSKAPENS VIDSYN RÄTTRÄDIGHETENS ANDA PRÄGLA DIN GÄRNING. Nederst G. C. (Gösta Carell).

² Gavleån (även Gävleån) är ett vattendrag i mellersta Gästrikland mellan Storsjön och Gävlebukten. Utloppet är beläget i Gävle; längden är knappt 30 kilometer.

³ *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer efter 1874 jämte några från äldre tider beskrifna af Bror Edv. Hyckert.* Stockholms Sömsällskaps sextioårsfest, firad den 26 augusti 1887. Nr 82 s. 133.

⁴ SB PM 2006:1; Regeringens belöningsmedaljer och Regeringens utmärkelse professors namn.

⁵ Instiftad av Gustav III år 1785.

Källor

KMK inv.nr 28 417. Medaljen *För berömliga gerningar* i guld av 5:e storleken, tilldelad Ernst Stavenow. Se NNÄ 1968 s. 173 och 177, fig. 20a.

Riksarkivet. Civildepartementet I, Statsrådsprotokoll/konseljakt. Koncept 1900-06-15. E 1 volym 3062.

Statskontoret, Kansliet. Ingående diariar C 2:115/2469. 10 juli 1900.

Statskontoret, Kansliet. E 2 A: 682.

Stockholms Stadsarkiv. Överståthållar-ämbetets 1:a Kansliavdelning. Handlingar till ekonomidiarierna 1879-1938, Signum/serie E 2. Volym 53, 54, 55 år 1900.

Stockholms Stadsarkiv. Överståthållar-ämbetets 1:a Kansliavdelning. Ekonomi Diarium. Serie C 1 A. Volym 42 o. 43 år 1900. S. 193 nr 557; 559. Register U. D. & E. D.1900 s. 493.

Föreningen Armé- och Flygfilm. Svenska Livräddningssällskapet 25 år 27 augusti 1923 (stumfilm). Genom Christoffer Stavenow.

Oscar I:s ¼ riksdaler specie 1852 – en av den svenska mynthistoriens sällsyntheter

GAMLA AUKTIONSKATALOGER ÄR en värdefull källa till numismatisk information. Hirsch Mynthandels auktionskatalog 7 från 1978 fastställer att Oscar I:s ¼ riksdaler specie 1852 (SM 42 XR) hör till den svenska mynthistoriens stora sällsyntheter. B. Ahlströms auktionskatalog 24 från 1981 dokumenterar detta i mer detalj.

Enligt avtal mellan Myntverket och Kungl. Myntkabinettet (KMK) skulle ett exemplar av varje valör och årtal leveras till KMK. En motsvarande pliktleverans är vanlig i andra länder. I leveransen av 1852 års mynt till KMK fanns dock ej ¼ riksdaler specie med. Wallroth konstaterar i Numismatiska Meddelanden XXI sid. 165 att ¼ riksdaler specie 1852 inte finns bokförd.

Första gången ¼ riksdaler specie 1852 omtalas i litteraturen är i D. Holmbergs årtalsförteckning över svenska mynt år 1894. P. Hanselli gav ut en liknande årtalsförteckning redan år 1872, där finns dock detta mynt inte med. Myntet saknades i berömda samlingar såsom Stiernstedt, Oldenburg, Bruun, Ekström, Bonde men även i Riksbankens samling.

Oscar I. Stockholm.
¼ riksdaler specie 1852.

FOTO: HOLMASTO.

I dag känner vi endast till fyra exemplar. I offentliga samlingar finns ett exemplar i KMK, som har förvärvat efter 1852. Oscar I var Sveriges och Norges konung (1844-1859) och ett exemplar av myntet finns i Kulturhistorisk museum i Oslo. I privata samlingar känns endast två exemplar, båda i praktiken encirkulerade, ursprungligen klassade som stämpelglans 0 och senare som kvalitet 01/0.

Det ena exemplaret utbjöds på Hirsch Mynthandels auktion 7 år 1978 (SEK 35 000) och ingick senare i Karl-Erik Schmitz gigantiska samling, som såldes på auktion i Zürich år 1990 (CHF 5 250 + 17%) och senare på Ahlströms auktioner 44 år 1991 och 45 år 1992 och utbjöds år 2008 i Örtendahls Mynthandel lagerkatalog 121 med priset SEK 130 000.

Mellan Schmitz- och Ahlström-auktionerna har fläckar på detta exemplar till största delen blivit borttagna.

Det andra och bästa exemplaret är Sven Svenssons, som såldes på Hirsch Myntauktioner auktion år 1966 och senare på B. Ahlströms auktion 24 år 1981. Myntet hamnade i en finsk samling och dök efter 33 år nyligen upp på Holmastos auktion 129 (objekt 466) i Helsingfors i oktober 2014! (se bild).

Det finns ingen raritetsanalys eller proveniens nämnd i Holmastos auktionskatalog, men gamla auktionskataloger kunde avslöja det som nu denna artikel har sammanställt. Exemplet klubbades för € 7 400 (+20%).

Ottar Ertzeid

En hittills okänd variant av minnesmyntet

D: 9. IULI 1794

PÅ HANDELSBANKENS KONTOR i den gamla myntorten Avesta i Dalarna ordnade man på 1950-talet en liten utställning i sitt skyltfönster. Det var bankkontorets kamrer som ville belysa stadens stolta historia inom myntningsområdet genom att förevisa ett plåtmynt om 4 daler sm, ett plåtmynt om 2 daler sm samt ett minnesmynt i koppar med inskriften D:9. IULI 1794 (½ skilling) utgivet med anledning av Gustav IV Adolfs och hertig Karls besök i Avesta 1794.

Långt senare kom dessa mynt ut till försäljning och hamnade hos en privat samlare, som började undersöka dem. En viss förvåning uppstod, då det lilla minnesmyntet inspekterades närmare. Det var ingen tvekan om att myntet var slaget på ett pollettämne, men av ett tjockare slag än vanligt. Myntets vikt 9,35 gram stämmer inte in på något av de kända minnesmynten.

Minnesmyntet 9. IULI finns som överprägling på 1 öre sm, Fredrik I och Adolf Fredrik. Ett sådant mynt väger omkring 14 gram. Minnesmyntet finns också slaget på nytt myntämne och vikten blir då cirka 12 gram. En tredje grupp minnesmynt är slagna på tunna pollettämnena med en vikt strax under 6 gram.

1. Gustav IV Adolf, Avesta. Minnesmyntet 9. IULI 1794 på tjockt pollettämne. 26,8 mm, 9,35 gram. Stampställning -10 grader, övre pilvinkel <90 grader, diagonalt räfflad rand. Myntets diameter har synbarligen inte minskat särskilt mycket under lettringen. Sären i myntbotten kan antingen beror på materialfel hos myntämnet eller att myntet är överpräglat på en äldre pollett.

Det här aktuella myntet enligt *fig. 1* ovan med vikten 9,35 gram passar inte in i någon av dessa grupper. Eftersom myntet har tämligen liten diameter ligger det nära till hands att gissa att det kan ha slagits på ett pollettämne. Som jämförelse visas ett minnesmynt där det har fastställts att det ärpräglat på tunt pollettämne. Se *fig. 2*. Detta exemplar är tämligen slitet, så vikten är endast lite drygt 5 gram. Dessutom är myntet illa tilltygat.

Enligt verket *Den Svenska Mynthistorien, Frihetstiden ...* (2007) anses myntet *fig. 2* vara slaget på ett myntämne för bergslagspollett 6 öre km. En sådan bergslagspollett från år 1790/1791 visas i *fig. 3*.

Vilket myntämne kan ha använts för det nu aktuella minnesmyntet?

1. I Avesta tillverkades myntämnena för export till andra länder. Det så kallade pojkköret som gavs ut omkring år 1780 med årtalet 1772 är möjligenpräglat på ett sådant myntämne. Det aktuella minnesmyntet 9. IULI är intepräglat på samma myntämne som "pojkköret" men kanske på ett annat myntämne avsett för export.

2. I Avesta förekom polletter för internt bruk. Möjligen kan det här aktuella minnesmyntet varapräglat på ett sådant pollettämne. Det kan också ha blivit överpräglat på en pollett avsedd för internt bruk vid Avesta myntverk.

Myntämne	Vikt ca	Rand	Stampställning	Övre pilvinkel	Raritet	Typ
Överprägling på 1 öre SM, Fredrik I och Adolf Fredrik	14 g	Rutad	+ 5 grader	> 90 grader	R	1
Tunt pollettämne 6 öre KM	6 g	Diagonalt räfflad	+ 5 grader	> 90 grader	Unik	2a
			- 10 grader	< 90 grader	R	2b
		Slät	- 10 grader	< 90 grader	R	2c
Tjockt pollettämne	9,35 g	Diagonalt räfflad	- 10 grader	< 90 grader	Unik	3

Sommaren 1794 besökte Gustav IV Adolf och hans farbror hertig Carl (som sedermera blev kung Karl XIII) myntverket i Avesta. Det i artikeln beskrivna myntet slogs i Avesta och utgavs till minne av besöket.

2. Minnesmyntet 9. IULI 1794 på tunt pollettämne, Gustav IV Adolf, Avesta. 27,5 mm, 5,22 gram. Stampställning -10 grader, övre pilvinkel < 90 grader, diagonalt räfflad rand.

3. Bergslagspollett 6 öre km 1790, Gustav III, Avesta. 28,3 mm, 5,88 gram. Stampställning 0 grader, diagonalt räfflad rand, tvåårstyp.

4. Kan minnesmyntet ha blivit överpräglad på en 5 mark km 1722? Ett sådant mynt har en diameter av cirka 28 mm och en vikt av 9,4 gram.

3. I Avesta slogs även spelpenningar av olika slag. Holst (1977) nr 169 har en diameter av 25-27 mm och denna spelpenning anses finnas på både tunn och tjock plants.

Det finns således flera sorters pollettämnen/myntämnen, som kan ha utgjort grunden till det här studerade minnesmyntet 9. IULI. Att fastslå vilket av dem som har kommit till användning är inte lätt.

Den pollett som till storlek och vikt stämmer väl in på minnesmyntet är 5 mark km 1722, men det är högst osannolikt att ett myntämne för denna bergslagspollett skulle ha blivit lig-gande i drygt sjuttio år i myntverket i Avesta. En hypotes är att en 5 mark km 1722 har blivit överpräglad, men det går inte att verifiera. Se fig. 4.

Slutsats

Myntämnen av olika slag passerade genom myntverkstaden i Avesta i slutet av 1700-talet. Det går inte att med säkerhet säga vilket av dem som har legat till grund för det här aktuella minnesmyntet. En vild gissning är att en överprägling har gjorts på polletten 5 mark km 1722. Det som talar för detta är att minnesmyntet har en något särig yta som om det vore frågan om en överprägling. Det som talar emot är att det inte går att identifiera något av bildelementen från det överpräglade myntet.

Tills vidare kan det aktuella minnesmyntet ges följande beskrivning:

Minnesmynt med inskriften D: 9. IULI 1794 på tjockt pollettämne, Gustav IV Adolf, Avesta.

Den kompletterade sammanställningen av de olika minnesmynten blir då enligt tabellen på föregående sida.

FOTO: FÖRFATTARNA.

Referenser

Den Svenska Mynthistorien. Frihetstiden och den gustavianska perioden 1719-1818. Stockholm 2007.

Holst, G.: *Spelpenningar avsedda för kortspel.* Göteborg 1977.

Lennart Castenham
Roger Jonsson

Sigtunapenning bland spädbarnsben i Timrå medeltida kyrkas kor

Av Monica Golabiewski Lannby

Myntfynd mycket sällan förekommande 1200-talspräglingar påträffades under golvet i Timrå medeltida kyrka, Medelpad, i samband med arkeologisk utgrävning (Timrå Prästbol 1:1, Raä 144).

Projektarbetet föranleddes av att kyrkan blivit angripen av hussvamp så att hela golvet i kyrksalen måste brytas upp. Undersökningen utfördes av Murberget Länsmuseum Väster-norrland, år 2013 med antikvarie Ola George som projektledare. Mynten och andra tillvaratagna föremål lämnades till Acta Konserveringscentrum för konservering och mynten till författaren för bestämning.

Nästan alla de medeltida mynten (utom nr 12 i myntlistan) framkom vid den troliga platsen för det gamla altaret. Tre mynt är daterade till tidigt 1200-tal och två till andra halvan av samma århundrade. Av de sammanlagt funna 27 mynten utgörs mer än hälften av präglingar från 1200-talets början fram till mitten av 1400-talet, alla svenska penningar.

Spädbarn

Tidigare hade kyrkan antagits vara uppförd under 1300- eller 1400-talet. Medeltida mynt samt flera begravda spädbarn – som vid analys daterats till 1200-tal – i koret och intill södra långhusväggens grund talar emellertid för att kyrkan uppförts redan under 1200-talets första hälft. Kyrkan ligger på ett fyndrikt gravfält, som spänner ända från 200-talet till vikingatid.

Barnbegravningarna i denna kyrka är högst intressanta och utgör ett kapitel för sig. Flera barn är begravda inom samma område. Under år-

hundradenas lopp har benen rörts om. Utan noggrann osteologisk analys är det svårt att avgöra vilka ben som hör till vilket barn. Åldern på barnen var från nyfödda upp till två år. Glimmer som återfanns bland silvermynten och de blandade barnbenen tillvaratogs för framtida tolkning av sambandet. Fynden i koret och vid långhusväggen av barnskeletten, mynten och glimmerbitarna är än så länge oförklarliga. Kanske ska man tolka dem var för sig.

Offergåvor kunde lämnas på altaret eller direkt i prästens händer. Myntfynd är ofta koncentrerade kring högaltare i kor och långhus och stämmer väl med teorin att man där lätt kan ha tappat de små mynten. (Klackenberg 1992 s. 36.) Koret var ingen vanlig plats för begravningar men har förekommit. Begravning av spädbarn längs södra långhusväggen var vanligare. (George s. 17)

Fågelhuvud

Det äldsta myntet (fig. 1) i Timrå kyrka är utgivet under *Johan Sverkersson* (1216–1222). Det är en penning präglad i Östra Aros (Uppsala) efter svealändsk mynträkning. Men myntet är halverat till valören ½-penning. Mittmotivet utgörs av ett troligt falkhuvud och omskriften: ✠ IO/HANN/ES (LL III:4). Ytterst en pärlring.

Ett annat norrländskt fynd av denna mynttyp är det från Torsåkers kyrka i Ångermanland. Mynttypen finns också med i depåfyndet från Ljungkullen i Dimbo socken, Västergötland, som påträffades 1875. (Golabiewski 2012) En götalandspenning med samma fågelmotiv har hittats i Halltorps kyrka, Småland (LL XIV:2).

1. Johan Sverkersson (1216-1222). Östra Aros. Synlig omskrift: IO--ES. Falkhuvud. LL III:4.

2. Knut Långe (1229-1234). Östra Aros. Synlig omskrift: -VTV-. Heraldisk sköld. LL IV A:3.

3. Knut Långe? (1229-1234). Sigtuna. Synlig omskrift: SIG--.
LL V:1.

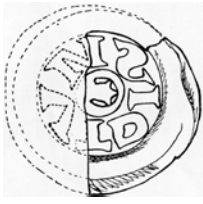

4. Valdemar (1250-1275). Svealand. Liljekrona, därunder punkt. LL IX:4.

5. Valdemar (1250-1275). Svealand. Lilja/krona. LL IX:--.

FOTO: SOPHIE NYSTRÖM, ACTA. SKALA CA 1,5:1.

6. Sigtunapenningen som framkom i Jomala kyrka 1961 tecknades av Bengt Händel med föreslagen rekonstruktion.

UR RASMUSSEN & LAGERQVIST.

Vapensköld

Även *Knut långe* (1229-1234) är representerad med en Svealandspenning bland de funna mynten i Timrå kyrkas kor (fig. 2). Den är nedklippt till ungefär en fjärdedel och utgör således en ¼-pennings värde. Mittmotivet är en heraldisk sköld (en vapensköld som återfinns på Knuts sons, Holmger Knutssons gravtärke från Sko klosterkyrka) och omskriften lyder: ✠KAN/VTV/S (LL IVA:3). Ytterst en pärlring. Mynttypen förekommer i depåfyndet från Eskilstuna kyrkogård i Södermanland påträffat år 1879. (Golabiewski 2012)

Sigtunapenning

Båda ovan nämnda penningar är särdeles ovanliga i fynd. Sällsynt – och ändå tills nu unikt bland fyndmynt på svenska fastlandet – är den halverade *Sigtunapenningen* (fig. 3) med slät ring funnen under Timrå kyrkas golv. Omskriften lyder: SIG/TVN (LL V:1) kring en mindre inre ring med otydligt mittmotiv. Texten visar att myntet måste ha slagits i Sigtuna. Svårdateerat, särskilt som det ännu inte påträffats i slutna fynd, men på stilmässiga grunder anses det ha präglats under *Erik Eriksson* (läspeg och halte) (1222-1229, 1234-1250) eller Knut Holmgersson Långe (1229-1234). På de tidigare funna mynten av samma typ är bokstaven S retrograd, vilket förstärker visat på åtminstone två utgivningar av Sigtunapenningen.

Den först funna Sigtunapenningen är även den hittad i Medelpad. År 1928 undersöktes Njurunda ödekyrka, varvid en mängd medeltida mynt påträffades. Två år senare hade turen kommit till Kvissle kapell. Dessvärre

tycks fynden från de båda undersökningarna vara hopblandade. Men klart är att en Sigtunapenning härrör från den ena eller andra kyrkoruinen. Fynden finns i Kungl. Myntkabinetets samling under inv.nr 20970:60. (SML 7:21 och 23.) Den andra penningen är funnen i Jomala kyrka på Åland 1961 och förvaras på Ålands museum (inv.nr 353:15), fig. 6. (Rasmusson & Lagerqvist 1965)

Alla dessa nu sammanlagt tre funna Sigtunamynt är halverade. Hela inskriften är inte synlig och mittmotivet har inte kunnat tydas. Att det skulle utgöra ett litet krönt huvud, som tidigare föreslagits, är nog mera ett antagande och kan inte konstateras förrän vi har tillgång till ett helt mynt. Anmärkningsvärt, och förargligt, är att alla tre bevarade delar av Sigtunapenningen utgörs av samma halva myntbild.

År 1988 hittades vid arkeologiska undersökningar i Sigtuna ett blyavtryck av en myntstamp. Myntbilden visar en brakteatpräglad penning slagen för Knut Eriksson, troligen på 1180-talet. (Lagerqvist 1990) Under Olof Skötkonung och Anund Jakob (cirka 995-1030) slogs våra äldsta mynt i Sigtuna.

Staden har återkommit som myntort fram till 1200-talets början eller mitt, till och med under århundradets senare del. Vid arkeologiska grävningar i kvarteret Professorn i Sigtuna 1995-1996 påträffades nämligen provavtryck i bly av två olika brakteatpräglade penningar. På båda blyavtrycken ses en kungakrona, den ena av den typ som anses vara utgiven under senare delen av kung Valdemars (1250-1275) regering efter svealändsk mynträkning (LLIX:4). Den andra visar en inre pärlring som omger kronbilden. Det enda mynt (som jag känner till) som motsvarar det sistnämnda avtrycket hittades vid undersökning av Gamla Uppsala kyrka år 1926. (Jonsson 1996)

Liljekrona

De fjärde och femte 1200-talsmynten är penningar (fig. 4 och 5) vars utgivning kan ha inletts under Valdemar i

Svealand under hans sista regeringsår. (Hemmingsson 1997) Motivet utgörs av en liljekrona, ringen är slät (LL IX), ingen omskrift. Många varianter finns av mynttypen och som synes är även dessa två av olika utföranden. På den ena penningen framgår enbart en mittlilja, någon kronring syns inte.

Blyavtryck från mynttillverkning av flera mynttyper, bland annat brakteaten med krona, påträffades år 1978 i Örebro, en myntort som är nämnd i Magnus Ladulås testamente 1285. (Malmer 1978)

De här nämnda samt övriga funna mynt listas i förteckningen på nästa sida. Den visar att mynt – förutom de äldsta fem redan beskrivna 1200-talspenningarna – från 1320-1440-talen samt 1600-1700-talen samt ett enda från 1800-talet påträffats när Timrå kyrka undersöktes 2013. Mynt från 1500-talet saknas helt.

Litteratur

- BM = Malmer, B.: *Den senmedeltida penningen i Sverige*. 1980.
- George, O.: Arkeologisk undersökning av Timrå medeltida kyrka samt gravhög under Timrå medeltida kyrka. Murberget, Länsmuseum Västernorrland. Rapport 2014:3.
- Golabiewski Lannby, M.: Tidiga tolvhundratalsmynt i två fynd. *SNT* 2012:8 s. 173-177.
- Hemmingsson, B.: Frågor kring den svenska myntningen 1275-1290. *SNT* 1997:2 s. 32-41.
- Holmberg, K.: När kungens mynt blev allmogens mynt. *Numismatiska Meddelanden XL*, 1995.
- Jonsson, K.: Nya bidrag till Sigtunas mynthistoria under medeltiden. *Meddelanden och rapporter från Sigtuna Museum* 3, s. 45-48. 1996.
- Klackenberg, H.: *Moneta nostra. Monetarisering i medeltidens Sverige* (s. 128, fynd 154). 1992.
- LL = Lagerqvist, L. O.: *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*. 1970.
- Lagerqvist, L. O.: Sensation – mynttillverkning i Sigtuna på 1180-talet! *SNT* 1990:2 s. 44.
- Malmer, B.: Örebro som myntort under 1200-talet. *SNT* 1978:8 s. 206-209.
- Rasmusson, N. L. & Lagerqvist, L. O.: Mynt från Jomala kyrka. *Åländsk Odling* 1965, s. 25-46.
- SML = Wiséhn, E.: *Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen. 7. Myntfynd från Härjedalen, Jämtland och Medelpad*. 1992.

MYNT FUNNA I TIMRÅ KYRKA VID ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING 2013

Medeltid

Johan Sverkersson 1216-1222

1. Östra Aros. Penning med falkhuvud. Omskrift: IO----ES. Pärlring. LL III:4. ½ frgm.

Knut Långe 1229-1234

2. Östra Aros. Penning med heraldisk sköld. Omskrift: ---VTV-. Pärlring. LL IVA:3. ¼ frgm.

Erik Eriksson / Knut Långe 1229---1250

3. Sigtuna. Penning med inskriften SIG---. Slät ring. LL V:1.

Valdemar 1250-1275

4. Svealand. Penning med liljekrona inom slät ring. LL IX:4.
5. Svealand. Penning med lilja/krona? inom slät ring. LL IX:--. Frgm.

Magnus Eriksson 1319-1364

6. Penning med lejon(krona, bitecken klöver. LL XXVI:1. Cirka 1319-1340.
7. Penning med lejon)(tre kronor, kors. LL XVII:11. Cirka 1340-1354.
8. Penning med krona inom strålring. LL XXVIII:4a. Cirka 1360-1363.

Penning med krönt huvud eller bokstav

9. Stockholm. Krönt huvud. BM KrH ÄIa. Cirka 1300-1325.
10. Stockholm. Krönt huvud. BM KrH ÄIIId. Cirka 1363-1370.
11. Stockholm. Krönt huvud. BM KrH ÄIIe. Cirka 1363-1370.
12. Stockholm. Krönt huvud. BM KrH YIIc. Cirka 1410-1440.
13. Stockholm. Krönt huvud. BM KrH YIII-. Cirka 1410-1440.
14. Söderköping. Krönt S. BM KrS Äc. Cirka 1370-1380.

Medeltida penning

15. Brakteat med slät ring. Ej närmare bestämbar.

Nyare tid

Gustav II Adolf

16. Stockholm. 1 öre 1619.

Karl X Gustav

17. Avesta. ¼ öre 1660.

Karl XI

18. Stockholm. 1 öre 1667. (Myntmästare Anders Strömmer.)
19-21. Avesta. 1/6 öre sm 1666, 1677, 1681.

Karl XII

22-23. Avesta. 1/6 öre sm 1716, 1718.

Ulrika Eleonora

24. Stockholm. 1 öre km 1720. På nödmynt.

Fredrik I

25. Avesta. 2 öre sm 1748.

Adolf Fredrik

26. Avesta. 2 öre sm 1764.

Oscar I

27. 2 öre 1858. Hittat i kistgrav.

LÄSEKRETSEN

Skådepenningar

Under mitt arbete med Skara trivialskolas elever 1750-1809 kom jag i dag under årets sista dag baklänges fram till de elever som skrevs in under höstterminen 1760. Bland dem fanns en prostson från Örslösa på Källand, Bengt Gustaf Björck (1747-1787). Han blev bryggare i Göteborg men är eventuellt känd i numismatiska och liknande kretsar. Ty enligt boupp-teckningen lämnade han efter sig 28 "Skåde Penningar".

Axvall 31/12-14
Pelle Räf

Skådepenningar är den äldre benämningen på medaljer. Så har också Olga Dahl, som skrivit *Göteborgs tomtägare 1637-1807*, mycket riktigt tolkat uttrycket i boupp-teckningen efter Björck. Han bodde vid Östra Hamnen där han också hade sitt brygghus av korsvirke. Dahl skriver att hemmet var mycket kultiverat och även innehöll en större boksamling.

Under Björcks levnadstid utkom kanslirådet Carl Reinhold Berchs *Beskrifning öfver Svenska Mynt och Kongl. Skådepenningar* (1773). Man kan mycket väl tänka sig att ett exemplar fanns i Björcks välförsedda bibliotek och flitigt användes av ölbryggaren och medaljsamlaren på lediga stunder. Han var också samtida med 1700-talets stora medaljkonstnärer, J. C. Hedlinger, Gustaf Ljungberger, Daniel och C. G. Fehrman samt Carl Enhörning.

Bengt Gustaf Björck dog av slag tämligen ung, endast fyrtio år gammal, 1787. Men han hann uppleva Gustav III:s uppdrag 1786 till Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitets Akademien att utarbeta en fullständig medaljhistoria. Kanske också att – apropå Skara – lektorn vid stadens gymnasium från 1772, Pehr Luth, fick motta Akademiens guldmedalj å 12 dukater år 1787 för sitt förslag *Till skådepenningar öfver Store Män som utmärkt K. Gustaf Adolfs och Drottning Christinas tidehvarf*.

MGL

Lars Holmberg (1926–2014) – en Tolvskilling Minnen från Norrköping

LARS HOLMBERG, MYNTVÄN från Norrköping och uppvuxen på Mems säteri utanför Söderköping och Klockrike på Östgötaslätten, har gått ur tiden. I *Tolvskillingen*, en informell gruppering myntsamlare, tillhörde han under mer än fyrtio år de entusiastiska skara.

Undertecknad växte upp i ett samlarhem, där min far Rune Carlsson initierade *Norrköpings Numismatiska Förening* 1958. Bland de första som hörsammade den i lokaltidningen publicerade intresseförfrågan var Lars Holmberg och Sven-Olof Johansson (SOJ). Första mötet hölls på Restaurang Gull-Olle den 13 november 1958. Under många år därefter ringde Lars och Sven-Olof varandra just den 13 november för att minna om dagen då vänskapen inleddes. Föreningens första postadress blev Box 13, Norrköping 1. Så startade föreningen med 13 medlemmar och växte snabbt till en vidare krets antikintresserade.

I mitten av 1960-talet bytte föreningen namn till *Samlarklubben Carolinen*, vars slagkraftiga namn anspelade på såväl myntbenämningen som diverse allmänna historiska företeelser. Redan från början var Lars Holmberg sekreterare och under många år det administrativa navet i föreningen och därmed ett välbekant ansikte för mig redan i koltåldern.

Lars Holmberg drev en skrivbyrå i Norrköping som tillhandahöll kontors- och administrativa tjänster åt lokalföretagare och föreningar. På den tiden, alltså före kopieringsmaskinernas antågande, mångfaldigades protokoll, kallelser och program genom duplicering – en mycket eftersökt och prisvärd tjänst, inte minst på det sätt man bedrev marknadsföring och delade ut reklamblad. Skrivbyrån var centralt beläget på St Olai Kyrkogata, vilket var mycket behändigt för många av stadens företagare. Oavsett årstid och väderlek var ofta kontorsfönstren öppna. Lars var länge en inbiten piprökare, men det härliga oljudet av skrivmaskinsknatter parat med dupliceringsmaskinernas dunk

Lars Holmberg i sitt hem i november 2011.

FOTO: FÖRFATTAREN.

signalerade också att "Lars jobbar, var god stör!". Där var alltid en strid ström kunder och arbete pågick ständigt. Lars var en bekant profil i Norrköping, sin egen allt-i-allo. Om det fränsett semestertider någon gång var stängt kunde man vara säker på att han bara var ute i ett snabbt ärende, ofta att leverera sina alster till en kund eller sköta postgången. Ansvarskännande, pålitlighet och kvalitet kännetecknade Lars arbetsbana och var också karaktärsdrag som gick igen i hans liv i samlarvärlden.

Lars Holmberg tillhörde de vetgirigas skara. Hans uppväxtmiljö inspirerade. Lars skolade sig aldrig akademiskt men var i ordets ädlaste bemärkelse autodidakt, mycket beläst och respekterad i samtal på alla nivåer och inom många ämnen. Den egyptiska, grekiska, romerska och byzantinska kulturvärlden var Lars mycket insatt i. Småningom vidgades insikterna också till Fjärran östern, Kina och Tibet samt Sydamerika och Afrika.

I takt med sitt framgångsrika företagande byggde Lars upp samlingar av mynt och kulturföremål. Han reste ofta ut i Europa, till Italien, Tyskland, Schweiz och Frankrike. Han etable-

rade goda kontakter med den tidens kontinentala mynthandlare, Cahn i Schweiz och Busso Peus i Tyskland, vilka levererade en hel del noga utvalda typmynt. I Sverige var det mynthandlarna Glück tillsammans med sakkunniga medarbetaren Yngström, Gunnar Sidorow och mynthandlarkollegan C.G. Hesselblad, som från 1950-talet och framåt erbjöd Lars en del kompletteringar.

I takt med de senaste decenniernas stigande priser på samlarmarknaden stagnerade det aktiva samlandet hos Lars. Successivt valde han att medvetet avveckla en lejonpart av sina samlingar, dels delar av den svenska samlingen genom Ahlströms Myntauktioner, dels delar av utlandet och dess medeltid genom en myntauktion i Norrköping, arrangerad av Specie Mynthandel från Vetlanda i mitten av 1980-talet. Lars avyttrade sin huvudsakliga antika myntsamling genom direktförsäljning till Cahn hos Münzen und Medaillen i Basel, Schweiz. Undertecknad medverkade vid enstaka försäljningar i USA, medan Lars själv avyttrade till samlarvännerna på sätt och med det urval som passade honom. Vid några tillfällen prövade han att hålla små auktion-

ner av egna objekt vid Tolvskillings-träffarna, men det avbröts när han tyckte att vi bjöd för högt (åtminstone i förhållande till vad han ansåg var skäligt, givet vad han själv betalat i gången tid)!

Dessa samlingar utgjorde ett stort glädjeämne och ingen kunde som Lars berätta om varje mynt in i minsta detalj och även placera myntets roll i ett större historiskt sammanhang. Med åren skaffade sig Lars ett funktionellt bibliotek och likaså många auktionskataloger. Hans osjälviska natur och vetgirighet gjorde att han fick många utmaningar att försöka identifiera vännernas "svåra mynt", vare sig de var arabiska dirheme, kinesiska cash-mynt eller centraleuropeiska medeltidsmynt. Genom lyckliga omständigheter fick han också möjlighet att lägga pussel med en mängd klippta fragment av guldmünt och identifiera dessa noggrant från korsriddarnas tid på Sicilien. Dessa guldmüntfragment – klippta, sannolikt för att gömmas i klädedräkter och utgöra växel i transaktioner – hade spolats upp på stranden vid staden Tyr i södra Libanon och vaskats fram ur sanden. Tyr var en viktig stad i det gamla feniciska väldet och även ett fäste för korsriddarna.

Skrivbyråns kontor var i mångt och mycket en "numismatisk sambandscentral" i Norrköping, där en del samlingar och artefakter samsades om utrymmet med firmans papper och tryckutrustning. Det var alltid spännande att titta förbi skrivbyrå, som med ett modernare uttryck var ett slags "numismatiskt show-room". Man gick dit full av förväntan och därifrån hög av både det sociala numismatiska gemytet men kanske också av oset och de inte alltför hälsosamma ångorna från bläck, olja och annat i luften.

Lars Holmberg publicerade sig inte själv numismatiskt. Han var ingen person med stora åthävor utan verkade i det "tysta". Men i Norrköpings lokala numismatiska anda trivdes Lars alldeles utmärkt. Flera av hans insatser uppmärksammades dock i artiklar, skrivna av Rune Carlsson för lokalpressen och i Samlarförbundet Nordstjärnans tidskrift Samlarnytt.

Lars hade också under alla år ett framgångsrikt numismatiskt samarbete med Sven-Olof Johansson, vilket

under flera decennier resulterade i flitig ömsesidig korrespondens. Med glimten i ögat lät sig Lars inledningsvis tituleras "Direktör Lars Holmberg", vilket han efter pensioneringen modifierade till det skämtsamma tilltalet "Disponenten Lars Holmberg", eftersom han disponerade en lägenhet och så fick det bli.

FRÅN MIN TIDIGA UNGDOM och en bit in i samlarbanan är det speciellt tre händelser som fastnat i minnet med Lars i centrum. Den första är från en myntträff hemma i vår familjebostad på Lindövägen 46B, när jag som liten grabb fick vara med "de stora" under den tidiga kvällen innan det var läggdags. Jag var 8-9 år gammal, läste obehindrat och hade aptit "att memorera". Bland allt som fascinerade hade jag speciellt fastnat för en bok om all världens regentlängder. Jag upplevde det som ett stort nöje att självmant lära mig utantill hela den svenska regentlängden med regeringstider, märk väl, utan pekpinnar från någon, allra minst skolan. Sedan bad jag att korsförhöras av pappa Rune! Till hans förvåning slog jag honom på fingrarna i detaljerna. Denna för mig magiska samlarkväll bad pappa mig att införa gruppen närvarande samlare svara på deras kontrollfrågor. Det visade sig snart att jag kunde fler detaljer än de övriga, inklusive Lars, vilket ledde till allmän munterhet. Till att sluta med fick jag rabbla hela regentlängden med årtal på stående fot, det gick som en glans!

Senare, under min gymnasietid vid Ebersteinska tekniska gymnasiet, Norrköping, i början av 1970-talet, skulle en historieuppsats fullgöras. Ämnet var fritt och jag valde att skriva om Tibets historia. Långsökt kan tyckas, men jag hade sedan några år börjat specialsamla (sic!) mynt från "Världens Tak", detta mytomspunna område med dess mystiska religion, lamaism, och annorlunda kulturyttringar. Inte minst fascinerade mynten mig, dels de annorlunda motiven, Tibets vita lejon, dels att mynten inte hade några för mig begripliga omskriftstecken eller läsbara årtal. Detta var dessutom vid en tid när det inte fanns något numismatiskt lexikon för att dechifrera mynten.

Detta var en oemotståndlig utmaning för mig, och pappa Rune höll

med. När så Lars Holmberg fick nys om mitt intresse och förestående uppsatstuppgift, förvånade han oss alla genom att plocka fram en formidabel klippbok med en mängd uppklistrade tidningsartiklar i original från 1950-talet om händelseutvecklingen i Tibet, Dalai Lamas (alltså den nuvarande) politiska flykt från Tibet och alla dramatiska händelser kring detta. Okänt för alla var att Lars också följt denna världsnyhet då det begav sig, grundligt dessutom. Dock hade Lars aldrig tampats med den tibetanska tideräkningen eller försökt tyda de tibetanska hieroglyferna. Med stor entusiasm överlät Lars till mig denna "tidningsklipp-samling". Det blev naturligtvis en oerhörd stimulans för mitt fortsatta skrivande och min forskning om de tibetanska mynten. Småningom knäckte jag också gåtan kring den tibetanska tideräkningen på mynten, verifierat årtal senare av numismatisk facklitteratur. Detta imponerade på och glädde Lars mycket. Över en tjugooårsperiod byggde jag sedan upp en mycket innehållsrik specialsamling Tibet, Nepal och Bhutan, som kunde mäta sig med flera av de namnkunnigaste. Att det blev så, tror jag berodde mycket på den tacksamhetsskuld jag indirekt kände till Lars av hans slumpmässiga gåva till mig.

Långt senare, 1989, var jag på auktion i Zürich. Det var del 1 av den Schmitzka svenska myntsamlingen som skulle säljas. Jag förvärvade bland annat ettöret i silver med årtalet 1612, sannolikt postumt slaget i Karl IX:s namn men efter hans död, en klassiker i den svenska myntserien, ett enigma för varje ettöressamlare och en numismatisk dröm.

Under våren 1990 ringde Inga-Lisa Olsson, Tolvskillings myntsamlare, och berättade att hon nyss blivit kontaktad av en tidigare kvinnlig elev. Frågan gällde ett "konstigt mynt från 1612" som återfunnits i en ärvd myntsamling under boupp-teckning. Inga-Lisa trodde att jag kunde reda ut begreppen och jag rådde direkt nämna de omständigheter det kunde handla om, inklusive att jag själv redan hade ett sådant mynt (om det nu skulle vara ett likadant).

Vi sammanfördes och jag fick i uppdrag att granska några värderingar av samlingen som redan gjorts av ett

par välkända mynthandlare. Vi kom då att diskutera myntet "1612", varpå sambandet vidgades till Lars Holmberg. Det visade sig att Lars tillsammans med myntsamlingens upphovsman, en fabriköre i Norrköping, under 1940-1950-talen varit på affärsresa i Västerviks-trakten och i detta sammanhang besökt Döderhultsmuseet. Där hade man blivit guidad av vaktmästaren som, när han fick höra talas om bådars intresse för gamla mynt, genast erbjöd dem att syna och överta en ask med diverse insamlat under årens lopp. På tågresan hem mot Norrköping satt herrarna i kupén och granskade askens myntinnehåll. Lars hade då erinrat sig att fabrikören läste ett mynts omskrift samt årtalet "1612" varvid Lars intuitivt reagerade med att "så kan det inte stå för då var Karl IX redan död"! När de så granskade myntet var det faktiskt det "omöjliga årtalet 1612". Nu, fyrtio år senare i ett värderingssemmanhang dyker just detta exemplar upp igen, vilket osannolikt sammanträffande!

Nu kan jag både berätta att det fortfarande är en första rangens sällsynthet men att jag – händelsevis – råkade äga ett exemplar (fast präglat med andra stamplar). Jag observerade att ingen av mynthandlarna ens värderat det – om de överhuvudtaget observerat det! Min kompletterande upplysning samt värdering glädde naturligtvis familjen som skulle dela upp samlingen för avyttring, men det är en annan historia. Vi kunde däremot alla förundras och glädjas åt den roliga episoden när rariteten upptäcktes och där Lars Holmberg får tillskrivas den äran!

I SLUTET AV 1960-TALET, när *Sam-larklubben Carolinen* vuxit kraftigt och den myntsamlande kretsen medlemmar inte längre kunde få sina intressebehov tillräckligt bemötta, beslutade sig ett dussin entusiastiska medlemmar att som ett komplement till den stora föreningen bilda en informell sektion. Man fann det lämpligt kalla sig *Tolvskillingen*, vilket både anspelade på det "lilla myntet", antalet associerade deltagare samt de "enkla formerna" sammankomsterna skulle ha. Ledstjärnan blev att utan formella pretentioner inte vara större grupp än att den kunde samlas omväxlande hemma hos medlem-

Lars Holmberg i sin ungdom på expeditonsresa på Ceylon.

OKÄND FOTOGRAF.

marna en gång per månad, efter var och ens förutsättningar, under enklare former med mat och dryck samt uppvisa och diskutera sina nyförvärv, uppdatera sig om nyheter inom hobbyn och kanske skaffa sig något nytt till den egna samlingen. Från årsskiftet 1968/69 och till dags datum har denna tradition fortskridit, dock med glesare tillfällen under senaste årtiondet, då kretsen minskat radikalt. Alltsedan begynnelsen har Sven-Olof Johansson och senare undertecknad varit delaktiga och närvarande när utlandsuppdragen tillåtit och under andra perioder fört en korresponderande relation till Tolvskillingen. Själv inbjöds jag permanent till Tolvskillingen och "ta över stolen" efter pappa Rune som gick bort 1977.

Tolvskillingens deltagare var inledningsvis från Norrköpingstrakten, men i takt med frånfällan blev det naturligt att harmonisera och förnygra kretsen med flera intresserade samlare även från Linköping. Det har aldrig varit någon kommersiell klubb, om myntvärden och priser talade vi väldigt sällan och en majoritet av deltagarna har varit ganska anspråkslösa samlare. Likväl har de med stort intresse deltagit och medverkat till de spirituella och emotsedda sammankomsterna. Under alla åren har nog den största gemensamma nämnanen varit personkemin, uttryckt i intresset för kultur, historia och livserfarenheter som skapat många trivsamma möten, diskussioner, skratt och förnöjsamhet. Vi som aktivt reser och verkar ute i världen hemkom alltid

och meddelade övriga mer stationära medlemmar nyheter, numismatiska sådana eller nyanskaffningar och observationer som tilltalade Tolvskillingskretsen. På så vis underhölls Tolvskillingen och det blev aldrig en tråkig stund.

Vid alla dessa tillfällen när vi under sammankomsten njöt av ost och vin kom Lars lätt i form och reciterade såväl dräpliga anekdoter som små kryddiga och underfundiga verser av hög karat och stort klassiskt underhållningsvärde. Under årens lopp har också flera kvinnliga samlare tillhört kretsen länge, en japanska och en lärarinna. Bland de manliga samlarna har många olika yrkeskategorier varit representerade; lantbrukare, olje-handlare, båtbyggare, notarius publicus, städbolagschef, förpackningsmarknadschef, läkare, universitetslektor, diplomat, byggvaruföretagare för att nämna några.

I yngre dagar begav sig Lars Holmberg ut på äventyrliga resor och minnena av dessa kunde han relatera som om det vore i går. Bland annat reste han till Ceylon som betalande gästpassagerare på ett lastfartyg, en tripp på tre månader. Förutom sina historiska och kulturella intressen odlade Lars gastronomiska preferenser och upplevelserna från fjärran länder gav mersmak i det holmbergska köket som vänner gärna underhölls med, inte minst Tolvskillingens krets.

Med åren fick Lars försämrad syn och en del andra krämpor men var skärpt och spirituell i övrigt in i det sista. Själv hade jag förmånen utväxla ett sista samtal per telefon med Lars i början av december någon vecka innan hans bortgång, då han som vanligt tilltalade mig "Hej på sig PG!" och jag kunde då berätta lite positiva nyheter om familjelivet och min egen verksamhet, vilket glädde Lars. Han aviserade en flytt från sin bostad till en servicelägenhet och närde en förhoppning om att återigen få möjlighet laga "ordentlig, god mat".

Näväl, han visste nog vad som väntade snart med avskedsorden "Hälsa dem vi känner!". När man står i det vägskalet känns det angeläget att berätta om en "numismatisk doldis" som inte syntes på riksplanet men var i händelsernas centrum när det begav sig i Norrköping!

Per-Göran Carlsson

MYNTETS DAG - till allmän nytta i samlandets tjänst!

Söndagen 16 november 2014 arrangerades Myntets Dag på Kungl. Myntkabinetten - Sveriges Ekonomiska Museum, i Stockholm. I samarbete med Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper (SFHV) och Stockholms Myntklubb öppnade KMK portarna till en familjedag klockan 11-17. Närmare tvåhundra besökare i alla åldrar tog del av dagens blandade program.

En tanke med satsningen var att locka och möta intresserade som ännu inte är bekanta med ämnet numismatik och dess roll i vår historia. Därför anslöt också arrangörsföreningarna tillsammans med representanter för Svenska Pollett-föreningen och Svenska Numismatiska Föreningen. Man tillhandahöll tryckt information och berättade om sina verksamheter samt inbjöd till klubbträffar i andan "samla för att lära och veta".

Evenemanget invigdes med ett kort öppningsanförande av organisatörernas representant, samlaren och en av drivkrafterna, Per-Göran Carlsson. Tillsammans med John Örtengren, ordförande i SFHV, agerade han också som sammanhållande under

dagens program i Hörsalen, där fem namnkunniga presentatörer bjödits in att på olika teman i trettiominuterspass upplysa publiken.

Entreprenörer, finansiella dokument, klingande skatter

Inledningstalaren *Ronald Fagerfjäll* gav en översiktlig bild av entreprenörskapets betydelse för ekonomisk utveckling och hållbarhet samt lyfte fram ett antal nyckelpersoner, som satt sin prägel på olika tidsepoker från 1800-talet till nutid. Han framhöll ett urval som profilerat sig och lyckats, men också några som haft stort inflytande men borde lärt av sina egna och andras erfarenheter och måhända agerat försiktigare.

John Örtengren, nestor vad gäller historiska värdepapper och industrihistoria, redogjorde därefter passande nog hur man kan beskriva samlarvärdet av de aktiebrev, som entreprenörerna varit med att ta fram vid anskaffning av investeringsvilligt kapital. Traditionen med tryckta och samlingsbara aktiebrev inleddes 1728 men upphörde bland börsnoterade aktiebolag i samband med Värde-

papperscentralens digitalisering följt av anslutningen till Euroclear under 1990-talet.

För enskilda onoterade företag är det dock fritt fram att fortsätta framställa egna aktiebrev med dekorativa bilder och formgivning. John redogjorde tydligt och pedagogiskt hur man kan se och betrakta olika "värden" i ett historiskt värdepapper, vilket nu för tiden alltså inte består av det nominella värdet utan av det representativa värde som tillgång och efterfrågan samt annat av intresse skapar. Det är dessutom ett samlarområde med stark tillväxt i framgångsländer som Kina och Japan, där man numera börjar "ta sig råd" att spara på sin näringslivshistoria!

Därefter kom KMK:s 1:e antikvarie och forskningsansvariga *Cecilia von Heijne* lämpligt in på dagens huvudingrediens, klingande mynt! Hon berättade om fem myntskatter hittade under olika epoker och deras betydelse ur forskningssynpunkt. Cecilia berättade också om hur fyndmynten på olika sätt bidragit till att förädla våra insikter om detaljerade förhållanden kring myntens tillkomst, användning och spridning.

Stockholms Myntklubbs Joakim Frostne och Anders Tullberg i informationstagen.

Bengt Granath visar besökare SNF:s digra litteraturbord.

Myntsamlande som hobby

Hungriga på mer kunskap tog auditoriet lunchpaus, där Myntkrogen tillhandahöll lättare förtäring. Eftermiddagspasset inleddes med en allmän orientering om myntsamlandet som hobby. *Per-Göran Carlsson* orienterade utifrån sin egen långa erfarenhet som samlare den kunskapsresa som samlandet innebär och charmen – känslan – att hålla ett stycke i handen som "var med" på den tiden historien upplevdes! Oförklarligt är också att samlandet på ett eller annat sätt blir en del av såväl sparande som konsumtion, som man anpassar till livets upp- och nergångar. Investeringsaspekterna tonade han ner men klargjorde också att det är viktigt att skaffa sig kunskap om kvalitetsbedömning och marknadens prissättning samt att förstå dynamiken i de marknadskrafter som orsakar värde-
rörelser.

Per-Göran betonade att man bör avstå från att rengöra objekt utan i stället lära sig njuta av ett ålderstiget

numismatiskt föremåls skönhet och patina. Man vet vad man ser när ett föremål är orört men kan aldrig vara säker på hur det blir efter en rengöring! Konservering för museala ändamål är en annan företeelse. Köp med kunskapens eftertanke och när det blir dags att avyttra händer det att sparslanten återvinns med råge. För nybörjare är myntföreningarna ett stöd i kunskapsutvecklingen och det praktiska samlandet. Klart är att myntsamlandet är en global hobby med USA som ledande nation. E-handel samt tillkommande ny litteratur bidrar förtlöjande till ett sundare samlande och bättre insikter.

Frimärksvalutornas dilemma

Mot slutet av dagen fick vi belyst ett sällsynt ämne med viss numismatisk och ekonomisk anknytning, nämligen frimärkstillverkning och hur man avslöjar förfalskade frimärken. *Torbjörn Larm*, Posten Frimärkens säkerhetssamordnare, tog ett hand-

fast grepp om publikens uppmärksamhet och orienterade om de många aspekter som hans arbetsgivare har att kontrollera och förebygga beträffande dessa självhäftande små "värdepapper". Föga anade publiken vilket problem detta varit när Posten "delegerade" försäljning av frimärken och en del av posthanteringen i stort. Affärsproblemet expanderade när de valörlösa märkena gjorde sitt intåg och varken ombuden eller allmänheten hade någon bra uppfattning vad som var äkta och giltigt eller motsatsen.

En del lustiga förfalskningar presenterades och några anekdoter berättades hur man avslöjat dem. *Torbjörn* nämnde också att det är en fortsatt "lönsam" verksamhet att avslöja och beivra falska märken. I dag har man även ett funktionellt samarbete med "spanare" bland såväl samlare som auktionsföretag. Förfalskningar har nämligen blivit populärt att samla

FOTO: PER-GÖRAN CARLSSON.

Unga och ivriga byggare av sparbössor.

KMK:s pedagog med mycket ung myntslagare.

på, så plötsligt har det blivit inne att avslöja och "äkthetsbestämma" en förfalskning!

Fiskar varma

Hela dagen bjöds det på olika aktiviteter i KMK:s flygelsal. Många populärt bland de yngsta var den gratis fiskdammen, där en styrelseledamot i Stockholms Myntklubb hade skänkt en del identifierbara mynt från 1600-1800-talen men även modernare motivmynt att "fängas". En annan av klubbens eldsjälur bidrog med en dos historia kring varje "napp" och nöjda föräldrar flockades runtom och kunde hämta andan en stund. Att de ungas ögon lyste av nyfikenhet gick knappast att ta miste på.

Helt klart blev de dessutom inspirerade att få klippa och knäpa ihop en egen liten sparbössa av färgade papper under vägledning av en mycket engagerad och bra pedagog från KMK. Denna aktivitet var nästa hela tiden upptagen till sista stolen! Det var liksom "fina fisken" att sedan få stoppa det gamla myntet i sin egen snickrade sparbössa. Måhända och förhoppningsvis inspirerar detta förr eller senare till nya samlare i våra led. Samtalsämnet vid kvällsmaten den dagen var nog givet!

I stunder av välförtjänt paus engagerade sig också denna unga kvinnliga museipedagog i att "slå mynt"! Strax bredvid fanns en stor träkubbe uppställd, på vilken man kunde kombinera ett par hylskombinationer under- och överstamper. På ett runt blankt lättmetallämne slog man sedan sin "prägling" av minneskaraktär och stilmässigt inspirerad av våra tidigaste Olof-penningar från runt år 1000 e.Kr. En "tia" för ett "myntämne" stötte inte på något hinder och även vuxna fann det mycket roande!

Många besökare försåg sig intresserat av utbudet av information, muntlig och tryckt från de närvarande klubbarna, vars volontärer också ska ha en stor eloge för sitt engagemang denna dag och dess förberedelser. Fritt inträde var det dessutom till hela museet och alla dess utställningar, en del med specialteman.

Det är aldrig försent ...

Avslutningsvis finner vi det värt att notera det trevliga gäng glada norrmän – myntsamlare och mynthandlare – som dagen innan kommit till Stockholm för att bevista en bättre myntauktion. De stannade kvar till söndagens Myntets Dag för att ta del av ett evenemang som de inte hade haft i mannaminne i Norge. Dessa äkta numismatiska entusiaster bekantade sig grundligt med KMK:s fina utställningar och mot slutet av dagen fick museets bok- och presentshop ett oväntat uppsving i kassan, då norrmännen handlade rejält med numismatisk litteratur och lite annat, nästan på övertid!

Det visar att behovet av en återkommande Myntets Dag likt denna och med roterande programpunkter kan bli en nog så attraktiv företeelse bland ung som gammal, bland enbart nyfikna såväl som de mest passionerade!

Per-Göran Carlsson
Cecilia von Heijne
John Örtengren

Ännu ett biskopsmynt

I SNT 2014:3 under rubriken *Biskopsbrakteaten* beskrevs fem fyndplatser från åren 1739-1978 innehållande tillsammans 39 mynt med biskopshuvud och kräkla. Alla mynt är funna i Västergötland utom ett som hittats i Värmland. Författaren missade ett senkommet fynd som inte rapporterats till KMK, nämligen följande:

Ännu ett biskopsmynt har hittats i Västergötland. I Härlunda kyrka, Västergötland, pågick åren 2006-2007 arkeologiska utgrävningar. Såsom vid många kyrkundersökningar påträffades även här ett flertal mynt, i detta fall med en spridning från 1200- till 1700-talen. Det äldsta myntet är en brakteat med biskopshuvud iförd mitra och med biskopsstaven i ena handen.

Myntfynden från Härlunda kyrka kommer att publiceras av Henrik Klackenborg i samband med ett norskt bokprojekt om mynt och kyrkor.

MGL

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening
Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gwindor.net/gnf.htm

Halmstads Myntklubb
Öringe 111
312 91 Halmstad

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb
www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten
myntsamlarklubbgoten.com

Nola Myntklubb, Örnsköldsvik
www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarklubben Numis
Linvägen 5
930 10 Löfvånger

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
myntintresse.blogspot.se

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villastadortens Myntklubb
Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Westerbergslagens Myntklubb
Platenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

**Gunnar Holsts Stiftelse för Numismatik
Göteborg**

**KONFERENS om
FORNMINNESSKYDD**

**Lördag den 11 april 2015
Kl. 10.00 - ca 17.00
Plats: Humanisten
Renströmsgatan 6, Göteborg**

Moderator:
Arkeologiprofessor Kristian Kristiansen

Föredragshållare:
**Staffan Lundén
Jens Christian Moesgaard
Roger Bland
Jan-Mikael Blexhed
Kenneth Jonsson
Jonas Paulsson**

**Illegal handel • Arkeologi • Erfarenheter • Gravplundring • Metalldetektorer
• Lagar • Sverige • Danmark • England
Paneldebatt med frågestund**

**VÄLKOMNA!
Fri entré • Lunch 70 kr
Enkätinlämning
Filmspelningslänk:
<http://new.livestream.com/accounts/1258478/goteborg>**

TILL SALU: MYNTHANDEL

Centralt belägen
Etablerad i Stockholm 1976

Varulager och inredning,
svenska och utländska mynt och sedlar
samt litteratur m.m. ingår

Tel.: 08 – 673 34 23
kl. 11⁰⁰ – 17⁰⁰ måndag – torsdag

MYNTSKÅP

2 myntskåp att hänga på
väggen, H 87, B 52, D 7
cm, 19 hyllor per skåp,
Betsad furu, invändigt
tygklädda (mörkgrön
sammet), enkla lås finns,
pris 500 kr/st.
Anbud kan ges,
tel. 0735 – 44 82 81.

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08 – 662 62 61
Fax 08 – 661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 – 411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046 – 14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

VÄLKOMNA PÅ MYNTMÄSSA

Lördag 28 mars 2015
kl. 11 – 15

i Ullevi Tennishall, Smålandsgatan 2
(intill Stureplatsen), GÖTEBORG

Svenska Numismatiska Föreningen
& cirka tio mynthandlare
kommer att vara representerade.
Göteborgs Numismatiska Förening anordnar.

Skarabé
Mynt & Guld AB
köper och säljer
MYNT, SEDLAR
och MEDALJER
Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
41117 Göteborg
Tel. 031 - 135 088
skarabe@telia.com - www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10-18

MYNTMÄSSA

Lördag 18 april 2015

Kl. 10-16

Maserskolans aula

Hagavägen 70, Borlänge

Många mynthandlare

- Mynt och övrig numismatik
- Sedlar • Medaljer • Polletter
- Utställningar
- Värdering av mynt och sedlar

*Entré: 20 kr
Stor fri parkering*

Falu-Borlänge Myntklubb

Information: thomasschutt@hotmail.com

Tfn: 073-048 32 04

www.fb-myntklubb.se

FriMynt 2015

41:E INT. MYNT- & FRIMÄRKSMÄSSAN

Välkommen!

25 april kl 11.00-17.00

IDROTTENS HUS

MELLERSTA STENBOCKSGATAN, HELSINGBORG, SVERIGE

www.frimynt.se

 HelsingborgsUtställningar • Drottninggatan 184, 254 33 Helsingborg • Tel 042-29 25 60 • Fax 042-29 20 83

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm

Tel. 08 - 611 01 10 • Fax 08 - 611 32 95

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordinar Nålmärken

Öppettider:
Vardagar 10.00 - 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

AUKTIONER & MÄSSOR

13-14/3	MISAB, Stockholm, mynt-
auktion
28/3	Göteborgs Numismatiska
Förening, myntmässa
18/4	Falu-Borlänge Myntklubb,
Borlänge, myntmässa
25/4	FriMynt, Helsingborg,
mynt- & frimärksmässa
2/5	Myntkompaniet, Stock-
holm, myntauktion

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kanikgatan 3
222 29 Lund
Tel. 046 - 12 99 00
per_flodberg@hotmail.com

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 - 13 94 84
besour@telia.com
www.besour.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08 - 732 66 86, 070 - 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

H & J:S NUMISMATIK HB

Jimmy Häggqvist
Box 43
310 20 Knäred
jimmy@collectia.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 11
371 35 Karlskrona
Tel. 0455 - 813 73
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
503 06 Borås
Tel. 033 - 41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. / fax 046 - 14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 Nätraby
Tel. 0455 - 155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 Nyköping
Tel. 0155 - 28 63 25
corona-coin@swipnet.se
www.coronamynt.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96 / Box 19 507
104 32 Stockholm
Tel. / fax 08 - 673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08 - 662 62 61, fax 08 - 661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076 - 113 22 07
nilssonsmynthandel@hotmail.com

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 031 - 20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Farinvägen 8
245 33 Staffanstorps
Tel. / fax 046 - 25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042 - 12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16 390
103 27 Stockholm
Tel. 08 - 411 50 81, fax 08 - 411 52 23
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031 - 13 50 88
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STRANDBERGS MYNTHANDEL & AKTIESAMLAREN AB

Arsenalsgatan 6 / Box 7377
103 91 Stockholm
Tel. 08 - 611 01 10, 611 58 20, fax 08 - 611 32 95
info@aktiesamlaren-bjb.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 Stockholm
Tel. 070 - 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. / fax 031 - 20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
111 20 Stockholm
Tel. 08 - 411 08 07, fax 08 - 21 21 96
www.hwmynt.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08 - 732 66 86 • 070 - 212 64 55

www.mynt.nu/smf/mynthandlare.asp

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 2 maj 2015

Ett urval mynt inlämnade till kommande auktioner:

Julius Caesar
denar

1 daler 1561
Brett porträtt

1 riksdaler
1707

Norge. 6 mark
1733

Norge. 1 specie-
daler 1824

Danmark.
2 krone 1618

Danmark.
1 krone 1659

Ryssland.
1 rubel 1729
Moskva

Ryssland.
½ rubel 1741
St. Petersburg

Ryssland.
1 rubel 1762
Moskva

Ryssland.
10 kopek
1871 Prov

Ryssland.
1 rubel 1911

Bättre mynt och hela samlingar mottages till vårens myntauktion.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

AUKTION 13

13-14 mars, Hotell Scandic Sergel Plaza, Stockholm

OBS! NOTERA LOKALBYTET!

**Antika, utländska och svenska mynt, sedlar,
polletter, medaljer och litteratur.**

Auktionskatalogen beställs genom insättning av 190 kronor till bg 399-0090.
För leverans av katalogen till utlandet är priset SEK 250.

INLÄMNING OCH VISNING I GÖTEBORG

Lördagen den 28 mars kl. 11-15 finns vi på plats på myntmässan i Göteborg (Smålandsgatan 1, Ullevi Tennis). Vi tar här emot inlämningar till höstens auktion. Vi har även glädjen att visa delar av *Hans Lundbergs, Kungälv, betydande pollettsamling*, vars första del säljs som vår auktion 14 den 23 maj på Hotell Scandic Sergel Plaza i Stockholm.

INLÄMNING TILL AUKTION 16

Vi tar nu emot inlämningar till auktion 16, som avhålls i Stockholm den 18-19 september.

De avbildade dukaterna säljs på auktion 13

Myntauktioner i Sverige AB

Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm

E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65

www.myntauktioner.se